

MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I ŠPORTA
REPUBLIKE HRVATSKE

UPRAVA ZA VISOKO OBRAZOVANJE

**EUROPSKI SUSTAV
PRIJENOSA BODOVA
(ECTS)**

Nakladnik:
MINISTARSTVO ZNANOSTI OBRAZOVANJA I ŠPORTA

Za nakladnika:
doc. dr. sc. DRAGAN PRIMORAC
ministar znanosti, obrazovanja i športa

Priprema i tisak:

 DIGITALNI TISAK
DALMATINSKA 12, ZAGREB

Naklada:
2000 primjeraka

UVODNA RIJEČ

Godine 2001. tadašnji ministar zanosti i tehnologije Republike Hrvatske potpisao je Bolonjsku deklaraciju. Potpisavši je, naša zemlja se obvezala uskladiti svoj visokoškolski sustav s EHEA (European Higher Education Area – Europski prostor visoke obrazbe). To znači:

- prihvaćanje sustava lako prepoznatljivih i usporedivih akademskih i stručnih stupnjeva te uvođenje dodatka diplomi radi bržeg i lakšeg zapošljavanja i međunarodne konkurentnosti
- prihvaćanje jedinstvenog sustava triju ciklusa studiranja: preddiplomskog, diplomskog i poslijediplomskog (specijalističkog i doktorskog)
- uvođenje bodovnog sustava (ECTS)
- promicanje mobilnosti i prevladavanje zapreka slobodnom kretanju studenata i nastavnika
- uspostavu nacionalnog sustava praćenja i jamstva kvalitete te promicanje europske suradnje u tom segmentu
- promicanje potrebne europske dimenzije u području visokog školstva.

U tijeku 2004. godine MZOŠ je poduzeo ili pak potaknuo nekoliko aktivnosti u cilju boljeg informiranja široke akademske zajednice o najvažnijim vidovima Bolonjskog procesa. Hrvatska sveučilišta su u posljednjih nekoliko godina također nastojala na različite načine proširiti znanje i svijest o tome kakve će promjene u visokoškolskom sustavu uslijediti i kakav je njihov neposredni učinak na obrazovanje.

Unatoč tome, u kontaktima sa studentima pokazalo se da je veoma malen postotak sadašnjih studenata dodiplomskih i po-

slijediplomskih studija, a još manje budućih studenata, informiran o novostima koje će uslijediti prihvaćanjem novih studijskih programa koji će proći evaluaciju u tijeku proljeća 2005. godine i po kojima će od akademske godine 2005./06. teći preddiplomski, diplomski i poslijediplomski studij na hrvatskim visokim učilištima. Prvi hrvatski studentski kongres „Misli i reci“, održan u Vodicama 2. – 5. prosinca 2004. godine, na kojem su dvije radionice („Bologna i zapošljavanje“ i „Suvremeni curriculum“) bile posvećene baš Bolonjskom procesu, potvrdila je veliko zanimanje studenata za sve vidove reforme studija predviđene Bolonjskim procesom. Stoga je Uprava za visoko obrazovanje Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa odlučila tiskati brošure s osnovnim podacima o pojedinim segmentima Bolonjskog procesa za sadašnje i buduće studente hrvatskih visokih učilišta. U prvoj od njih studenti će naći tekst o bodovnom sustavu dr. Alexandra Buczynskog, višeg znanstvenog suradnika na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Zahvaljujem mu na suradnji i vjerujem da će naš zajednički trud pridonjeti boljoj informiranosti o Bolonjskom procesu.

U Zagrebu, 5. siječnja 2005.

*dr. Mirjana Polić Bobić, red. prof.
pomoćnica ministra za visoku naobrazbu*

STUDENTI SU NA PRVOM MJESTU!

To je jasna poruka i nit vodilja cijelog Bolonjskog procesa. Studenti moraju biti uključeni u sve rasprave te njihova stajališta imaju jednaku vrijednost kao i stajalište profesora i asistenata.

Bolonjski proces je najveća reforma visokog školstva u Europi. Reforma uključuje uvođenje ECTS sustava bodovanja, modernizaciju nastavnih planova i programa, modernizaciju metoda predavanja i održavanja vježbi, uvođenje osiguravanja kvalitete te mnogobrojne druge promjene.

Studenti moraju biti članovi svih tijela koja rade na pripremi, izradi, provedbi te kasnijem usavršavanju svih segmenata spomenutog procesa. Svojim sudjelovanjem studenti žele omogućiti da do 2010. godine svi studenti Europe imaju usporedive studije i diplome. Uz mnogobrojne druge prednosti, završavanje dijela studija na drugim sveučilištima, uz opće priznanje postignute diplome, također bi se trebalo ostvariti.

Na europskoj razini za sudjelovanje studenta u radu raznih tijela visokog školstva je odgovoran ESIB (krovna organizacija svih studenata Europe) koji službeno predstavlja oko 10 milijuna studenta. U Republici Hrvatskoj za predstavljanje studenta se brine Hrvatski studentski zbor. HSZ je zakonom propisano predstavničko tijelo svih studenta Republike Hrvatske te je kao takvo punopravni član ESIB-a. Aktivni članovi HSZ-a rade na svim sveučilištima i veleučilištima u Hrvatskoj, ali nažalost još uvijek nemaju ravnopravan status u svim tijelima.

Naravno, ovakve reforme zahtijevaju puno rada i priprema te nisu provedive bez informiranja i uključivanja Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i što većeg broja budućih studenata i

nastavnika. Serije tribina, seminara i raznih informativnih materijala su jedini način da reforme u konačnici i zažive. Ova brošura je jedna u nizu takvih informativnih materijala.

*Šime Višić, student III. godine
Fakulteta organizacije i informatike Sveučilišta u Zagrebu
tajnik Hrvatskog studentskog zbora za međunarodnu suradnju*

ECTS

EUROPSKI SUSTAV PRIJENOSA BODOVA

Autor: dr. Alexander Buczynski
viši znanstveni savjetnik
Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu

Što je ECTS

Europski sustav prijenosa bodova ili ECTS (*European Credit Transfer System*) započeo je 1989. godine kao pilot-projekt. U projektu su sudjelovale 144 sveučilišne institucije iz zemalja Europske zajednice. Cilj projekta bio je istraživanje i razvoj sustava za međusobno akademsko priznavanje.

U svijetu ne postoji jedinstven model studiranja, nastavnih planova i programskih sadržaja. Visokoškolski studiji nemaju jedinstveni ustroj na nacionalnim razinama, a kamoli na europskoj ili svjetskoj razini. To otežava provođenje komparativne valorizacije studijskih programa. O tome najbolje mogu svjedočiti studenti koji prelaze s jednog sveučilišta na drugo, kao i svi oni koji s diplomom dobivenom u jednoj zemlji traže posao u drugim zemljama.

Kako se, primjerice, režim studija povijesti na Sveučilištu Utrecht, tj. studijski program Sveučilišta Utrecht i način provedbe tog programa, može usporediti s režimom istoimenog studija na Sveučilištu Cambridge? Ocjene koje student tijekom studija dobiva, nažalost, nisu dovoljno mjerilo niti su to sati provedeni na predavanjima, seminarima ili vježbama. Indeksi otkrivaju samo vrh ledene sante. Ključno je pitanje što se sve od studenata traži izvan same nastave: koju literaturu trebaju proći za seminare ili

završni ispit, koliko radova su napisali, koliko je stranica rad imao i sl. Dakle, potrebno je odrediti opterećenje za svaki položen studijski predmet.

Prvi bodovni sustavi

Prije nego što je pokrenut ECTS, neka su europska sveučilišta počela primjenjivati bodove kao mjerodavan i prepoznatljiv koeficijent opterećenja studenta (*student workload*). Svaki bod (*credit*) predstavljao je svojevrsnu “valutu” koja je omogućavala mjerenje rezultata učenja postignutih u određenom vremenu i na danoj razini i to u kombinaciji s ocjenama. Bod je označavao određeni broj sati koji je studentu potreban da izvrši određenu zadaću. U opterećenje studenta uračunava se cjelokupno vrijeme koje on mora potrošiti za uspješno svladavanje gradiva. Dakle, ne uzima se u obzir samo vrijeme provedeno na predavanjima, seminarima, terenskom radu, vježbama i konzultacijama, nego i vrijeme utrošeno za studiranje gradiva, tj. samostalno učenje, obradu podataka, ispitivanje, kao i druge načine provjere znanja.

Bodovni sustav polazi od toga da se svaki oblik nastave, u sklopu postojećih kolegija, posebno boduje, ispituje i ocjenjuje. Nakon uspješno «završenog» predmeta studentu se pribrajaju pripadajući bodovi. Važno je naglasiti da bodovi ne zamjenjuju ocjene. Oni su samo indikatori opterećenja. Ocjene su ostale kao pokazatelj znanja, a bodovi uložnog napora. Primjena bodovnog sustava koji se temeljio na takvom koeficijentu opterećenja pomogla je kod određivanja ukupnog opterećenje studenata. Osim toga, polazilo, se i od temeljnog načela da se “radni tjedan” svakog studenta sastoji od 40 sati. U tom trenutku se manji broj sveučilišta odlučio za uvođenje bodovnog sustava, ali ni ta sveučilišta nisu primjenjivala istu bodovnu vrijednost za spomenuti radni tjedan od 40 sati. Pojavile su se, dakle, različite “valute”.

ECTS bod kao “konvertibilna valuta”

Pokretanjem pilot-projekta, spomenutog na početku, trebao je biti uveden novi ECTS bod kao “konvertibilna valuta”. Prihvaćeno je opće načelo da jedan semestar nosi 30, a jedna godina 60 ECTS

bodova. Novi sustav trebao bi olakšati pokretljivost, akumulaciju i prijenos bodova između različitih sveučilišta te priznavanje vremena provedenog na studiju u inozemstvu.

Novi bodovni sustav je oblikovan tako da razvije prijenos bodova koji bi ubuduće bili prepoznatljiva valuta za akademsko priznavanje na svim europskim sveučilištima. Uz to, ECTS bi trebao omogućiti lagano prepoznavanje studijskih programa. Na taj se način studentima otvara šira mogućnost upisa, sloboda biranja izbornih predmeta, promiče se studentska pokretljivost, a unapređuje se i nastavnička aktivnost.

ECTS se prije svega zasniva na dostupnosti informacije o režimu studija. Cjelokupan studentski rad treba bodovati, a ti se bodovi mogu prenijeti na drugo sveučilište. Na kraju uspješno završenog studija studenti, uz diplomu, dobivaju i poseban Dodatak diplomi (Diploma Supplement) koji sadrži popis svih položenih predmeta i njihovu ECTS bodovnu vrijednost.

Dodatak diplomi sadržava odredbe koje nisu navedene u diplomi, a važne su za razumijevanje programa završenog studija i postignute razine obrazovanja.

Broj sati koji čini jedan ECTS bod

Ukupan broj sati studijskog opterećenja koji čini jedan ECTS bod određuje se na temelju ukupnog broja “radnih sati” akadem-

AKADEMSKA GODINA			broj sati koji čini jedan ECTS bod
broj tjedana	ukupan broj sati	ukupno ECTS	
45	$45 \times 40 = 1.800$	60	1 ECTS = 30 sati
44	$44 \times 40 = 1.760$	60	1 ECTS = 29 sati
43	$43 \times 40 = 1.720$	60	1 ECTS = 29 sati
42	$42 \times 40 = 1.680$	60	1 ECTS = 28 sati
41	$41 \times 40 = 1.640$	60	1 ECTS = 27 sati
40	$40 \times 40 = 1.600$	60	1 ECTS = 27 sati
39	$39 \times 40 = 1.560$	60	1 ECTS = 26 sati
38	$38 \times 40 = 1.520$	60	1 ECTS = 25 sati
37	$37 \times 40 = 1.480$	60	1 ECTS = 25 sati

ske godine na način kako je prikazano u tablici. Primjerice, kad akademska godina traje 45 tjedana, jedan ECTS bod ima 30 sati studijskog opterećenja itd.

S obzirom da ne postoji jedinstveno utvrđeno i točno određeno razdoblje trajanja jedne akademske godine za sve europske države pojedine države razlikuju se i po tome koliki broj sati iznosi jedan ECTS bod.

U Austriji i Malti na primjer, jedan ECTS bod iznosi 25 sati studijskog opterećenja, u Latviji, Litvi i Švedskoj 27, a u Nizozemskoj čak 28. To su ujedno i jedine države koje imaju službeno određeno vremensko razdoblje trajanja akademske godine za sva sveučilišta.

Sukladno podacima Europske Sveučilišne Asocijacije (EUA) iz 2002. godine u Belgiji, Cipru, Estoniji, Finskoj, Njemačkoj, Italiji i Rumunjskoj ne postoji službeno utvrđeno razdoblje trajanja akademske godine, ali pravilu ona traje između 1500 i 1800 sati. Tako jedan ECTS bod na nekim njemačkim sveučilištima iznosi 25 sati studijskog opterećenja, a na nekim drugim iznosi 30 sati. O situaciji u nekim drugim europskim državama zasad ne postoje niti okvirni podaci.

Svakako bi bilo zanimljivo izdvojiti primjer Velike Britanije gdje prva akademska godina broji 1200 sati, a kasnije godine studija i do 1800 sati. Razlike u broju sati studijskog opterećenja koliko iznosi jedan ECTS bod, posljedica su, dakle, uvažavanja različitih duljina akademske godine. Akademska je godina mjerilo, a 25 odnosno 30 sati označavaju koridor.

U Hrvatskoj bi broj sati koji čine jedan ECTS morao proizlaziti iz broja tjedana jedne akademske godine, jer bi u suprotnom slučaju studijsko opterećenje bilo podcijenjeno ili precijenjeno.

Bolonjska deklaracija i hrvatska visoka učilišta

Godine 1995., a nakon provjere spomenutog pilot projekta, sve europske sveučilišne i izvansveučilišne institucije pozvane da u sklopu programa SOCRATES uvedu sustav prijenosa bodova. Sveučilište u Zagrebu je na sjednici Senata 1999. odlučilo uvesti ECTS-sustav i pokrenulo je projekt njegova uvođenja. U veljači

2004. godine provedena je anketa o studijskim programima pojedinih fakulteta.

Ankete i rasprave su pokazale da se tijekom proteklih pet godina uvođenje ECTS-sustava ostvarivalo različitim intenzitetom na pojedinim hrvatskim visokim učilištima odnosno fakultetima. Revalorizacija dosadašnjih oblika nastave na hrvatskim sveučilištima pokazala je da predavanja i dalje čine okosnicu studiranja na gotovo svim studijskim smjerovima. Samim tim nastava čini najveći postotak od ukupnog studijskog opterećenja studenta.

Dajemo jedan primjer: nastava na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu iznosi prosječno 2.610 sati za jednopredmetni studij, odnosno 1.958 sati za prvi predmet. Jednopredmetni studij u istoj ustanovi u prosjeku nudi 40 kolegija tijekom čitavog studija, a dvopredmetni studij za svoj predmet oko 30 kolegija. Ako se spomenutom broju nastavnih sati jednopredmetnog studija doda priprema za 40 ispita koja se isključivo temelji na učenju iz bilježaka s predavanja, onda stvarno studijsko opterećenje svih kolegija zajedno (fizička prisutnost na predavanjima, priprema za ispit i sam ispit) iznosi 3.310 sati ili 119 ECTS boda, što opet čini gotovo 50% ukupnog studijskog opterećenja prema ECTS normama za četverogodišnji studij (240 ECTS). Preostalo studijsko opterećenje u skladu s istim normama ne bi smjelo iznositi više od 840 do 1.260 stranica literature odnosno 2 do 4 knjige po kolegiju.

U nastojanju da svoj studijski program prilagodi Bolonjskom procesu studij povijesti na Hrvatskim studijama odlučio je primijeniti novi način ECTS bodovanja od akademske godine 2003./2004. S obzirom na to da akademska godina ima 42 tjedna, određeno je da jedan ECTS bod nosi 28 sati studijskog opterećenja. Među vrstama studijskog opterećenja izdvojeni su: nazočnost na predavanjima ili radnim grupama, pisanje (seminarskih) radova, čitanje i učenje stručne literature te stručni izleti. Pri točnom određivanju sadržaja kolegija i njihova studijskog opterećenja polazilo se od parametara koji su se koristili i za studij povijesti na drugim europskim sveučilištima. Jedan ECTS bod je tako ekvivalent studijskog opterećenja od 28 sati nazočnosti na predavanjima, 14 sati sudjelovanja u radnim grupama s pripremom od 140 do 210 stranica stručne literature, pisanja seminarskog rada od 7 kartica teksta (1.800 slovnih znakova po kartici), učenja 175

stranica teže stručne literature ili 218 stranica laganije stručne literature ili odlaženja na trodnevni stručni izlet. Predavanja, kao usmena izlaganja, nude sintezu, opći uvod ili pregled određenog povijesnog razdoblja. Ona najčešće i čine obvezatni dio kolegija i nadopunjena su popisom literature koja služi za pripremu ispita. Radne grupe čine okosnicu čitave reforme. U njima se ne priprema samo ispit, već se s pomoću pisanih i usmenih zadataka uče temeljne znanstveno-istraživačke vještine budućih povjesničara. Broj studenata u radnim grupama kreće se od najmanje 5 do najviše 12 studenata.

Studijska opterećenja pojedinih studija

Važno je unaprijed naglasiti da je za uspješnu prilagodbu studijskih programa jako važno točno odrediti sadržaj studijskog opterećenja što spada u ingerenciju struke. Treba odgovoriti na sljedeća pitanja:

- Kolika je potrebna minimalna nastava da bi student svladao gradivo i položio ispit određenog kolegija?
- Koju temeljnu literaturu student treba proučiti?
- Koje je značenje prakse?

Sve su to pitanja za koja jedino struka može biti mjerodavna i to na svim razinama: od pročelnika studija, preko nositelja kolegija, predavača i asistenata do samih studenata. Oni najbolje znaju ocijeniti težinu i organizaciju studijskih predmeta i samo oni mogu provesti kontrolu studijskog opterećenja i njegovu prilagođenost.

Pri tome treba polaziti od parametara koji se koriste u istom ili srodnom studiju na drugim europskim sveučilištima koji provode novi bodovni sustav.

Na većini inozemnih sveučilišta studij povijesti polazi od pretpostavke da student za jedan sat može pročitati 10 stranica teže stručne literature ili 15 stranica laganije stručne literature, a naučiti može 6,25 stranica, odnosno 7,8 stranica teksta. Što je “teža”, a što “laganija” literatura treba odrediti nositelj kolegija držeći se zajedničkih smjernica. Za provjeru točnosti kriterija najbolje je usporediti iskustva samih studenata. Koliko se ova pretpostavka

može primijeniti na različite studijske smjerove, u nadležnosti je svakog pojedinog studijskog smjera.

Mogući modeli reorganizacije akademske godine

Obrada stručne literature je preduvjet rasterećenja studenata nastavom i istovremeno jamstvo da kolegij ne gubi na kvaliteti. Sljedeći primjeri pokazuju tri različita načina organizacije kolegija koji se sastoji samo od predavanja (2+0) tijekom jedne akademske godine.

Prvi primjer prikazuje “klasičnu” organizaciju kolegija tijekom čitave akademske godine, drugi primjer polazi od istog kolegija, ali s predavanjima koji se održavaju samo tijekom jednog semestra, a treći primjer polazi od istog kolegija svedenog na pola semestra.

Primjer 1. (2+0)

2 sata tjedno predavanja tijekom cijele godine (2 x 30 = 60 sati = 2,14 ECTS)											
list.	stud.	pros.	siječ.	velj.	ožuj.	trav.	svib.	lip.	srp.	kolov.	rujan

Primjer 2. (2+0)

2 sata tijekom jednog semestra (2 x 15 = 30 = 1,07 ECTS)											
list.	stud.	pros.	siječ.	velj.	ožuj.	trav.	svib.	lip.	srp.	kolov.	rujan

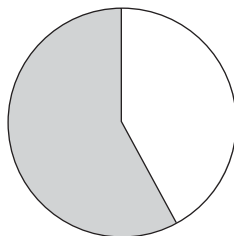
Primjer 3. (2+0)

2 sata tijekom pola semestra (2 x 7½ = 15 = 0,54 ECTS)															
list.	stud.	p.	p.	siječ.	v.	v.	ožuj.	trav.	s.	s.	lip.	s.	s.	kolov.	rujan

U slučaju da isti kolegij nosi 5 ECTS bodova, udio nastave u prvom primjeru čini 48%, u drugom primjeru 21%, a u trećem primjeru 11%. Rasterećenje nastavom traži nadopunu literaturom na način kako slijedi.

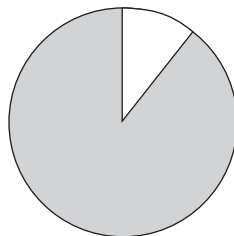
Primjer 1. (2+0)

Kolegij nosi ukupno 5 ECTS, od toga 2,14 za nastavu, ostaje 2,86 ECTS, a toliko nosi popis ispitne literature između 500 i 623 str.



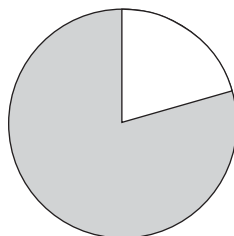
Primjer 2.

Kolegij nosi ukupno 5 ECTS, od toga 1,07 za nastavu, ostaje 3,93 ECTS, a toliko nosi popis ispitne literature između 688 i 857 str.



Primjer 3.

Kolegij nosi ukupno 5 ECTS, od toga 0,54 za nastavu, ostaje 4,46 ECTS, a toliko nosi popis ispitne literature između 780 i 972 str.



Rezultat navedenih reorganizacija kolegija je da ga njegov nositelj, u drugom primjeru, tijekom jednog semestra okonča. Drugi semestar mu može služiti da ponovi isti kolegij, da pauzira ili da ponudi novi kolegij. U trećem primjeru, nositelj svoj kolegij okonča tijekom jednog bloka (7 tjedana ili pola semestra), a ostali blokovi mu mogu služiti da ponovi isti kolegij, da pauzira, da organizira nove kolegije ili da sve to kombinira. Dodatna prednost podjele u više blokova je u tome da velike grupe studenata mogu biti podijeljene u manje grupe i da na taj način se olakšava održavanje nastave.

Neki studiji, osobito neofilološki, moraju i dalje težiti intenzivnoj nastavi i za njih nadopuna literaturom nije ispravno rješenje.

Osim toga, treba voditi računa o tome da literaturu treba obnavljati iz godine u godinu i na taj način spriječiti korištenje skripata umjesto izvorne literature. Ovime se održava visoka kvaliteta kolegija.

Prednosti novog bodovnog sustava

Uvođenjem novog ECTS bodovnog sustava otvaraju se mnogobrojne prednosti za hrvatska visoka učilišta od kojih je najznačajnije spomenuti ulazak naše akademske mladeži u svjetsku sveučilišnu "banku" bodovne vrijednosti koja svakom studentu daje pravo i mogućnost studiranja i na drugim europskim sveučilištima. Od ostalih prednosti koje donosi ovakav bodovni sustav važno je izdvojiti sljedeće:

- komparativno vrednovanje sličnih ili srodnih studijskih predmeta na različitim sveučilištima u zemlji i izvan nje
- preglednija i djelotvornija organizacija studija koja studentima pruža veću slobodu pri biranju izbornih predmeta
- manja opterećenost nastavom i veća mogućnost samostalnog rada studenata.

Uspjeh provedbe Bolonjskog procesa ovisi o suradnji i razumijevanju svih pripadnika akademske zajednice, u prvom redu profesora i studenata te o odgovornosti koju će u tom smislu preuzeti svatko od njih.